

Tagasiside Justiitsministeeriumi koostatud maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekti juurde

1. Pankrotimenetluse üldküsimumuste juures on leitud, et lisaks klassikalisele pankrotimenetlusele tuleks teiste riikide eeskujul kaaluda alternatiivselt kiirendatud ja lihtsustatud menetluste läbiviimise võimalust (lähteülesannete projekti lk 43-44). Projektis on toodud teiste maade näiteid, s.h Saksamaa näide, mille pankrotiseaduse kohaselt võib võlgnik pankrotimenetluses usaldusisiku järelevalve all pankrotivara valitseda ja käsutada. Senine kohtupraktika on näidanud, et füüsilisest isikust võlgniku pankrotimenetluses on keeruline leida isikut, kes soovib olla võlgniku usaldusisik. Praktikas on ülese kerkinud ka probleemid seoses usaldusisiku kompetentsusega. Kuna ebakompetentse usaldusisikuga pankrotimenetluses tõuseb kohtu töökoormus, siis tuleb pankrotiseaduse muutmise käigus seada kriteeriumid, millele usaldusisik vastama peab. Nimetatu on vajalik selleks, et usaldusisik oleks võimeline täitma oma ülesandeid.
2. Infotehnoloogiliste lahenduste hulgas (p 2.1.9) võiks ette näha ka ajutisele pankrotihaldurile ja pankrotihaldurile võlgnikuga seonduvate kohtumenetluste kohta informatsiooni saamise võimaluse Kohtute Infosüsteemist (KIS2).
3. Lähteülesannete projekti punkt 3.1.4. käsitleb pankrotiavalduse esitamist. Võlausaldaja pankrotiavalduse korral on praktikas tihti probleemiks selge nõude olemasolu. Juhul, kui kohus leiab, et võlausaldaja nõue ei ole selge, siis tuleb võlausaldajale pöörduda oma nõudega (hagiga) kohtusse. Kuna hagimenetlus võib kesta aastaid, on selleks ajaks, kui võlausaldaja saab võlgniku suhtes jõustunud kohtulahendi, võlgnik tihti muutunud täiesti rahatuks. Seega võiks kaaluda lahendust juhaks, kui pankrotiavalduse on esitanud võlausaldaja ja näiteks võlausaldaja selge nõude puudumise puhul pole alust ajutise pankrotihalduri nimetamiseks, kuid kohtu on põhjendatud kahtlused võlgniku maksevõime osas.
4. Käsutuskeelu sisu pankrotimenetluses on ebaselge. TsÜS § 6 ja § 88 kohaselt ei hõlma käsutuskeeld võlaõiguslikke lepinguid, kuid pankrotimenetluse eesmärgiks ei ole võlgniku suhtes käsutuskeelu kohaldamisele võimaldada võlgnikul sõlmida ajutise pankrotihalduri loata võlaõiguslikke lepinguid.
5. Lähteülesande projekti lk 70 jj on käsitletud juhatuse liikme tsiviilõigusliku vastutuse aluseid. Pankrotiseadus (§ 28) toob kasutusele raske juhtimisvea mõiste. PankrS § 55 lg 3³ kohaselt on pankrotihaldur kohustatud juhul, kui võlgniku maksejõuetuse põhjuseks on raske juhtimisviga, esitama kahju hüvitamise nõude raske juhtimisveas süüdi oleva (raske juhtimisvea teinud) isiku vastu. Nimetatust tuleneb, et pankrotihaldur peab juhatuse liikme vastu nõude esitamisel lähtuma juhtimisvea raskusastmest. Projekti punktis 5.1.2. käsitletakse juhatuse liikmete kohustuste ja vastutuse süsteemi, kus puudub raske juhtimisvea käsitus ja sellele tuginemine juhatuse liikmete kohustuste ja vastutuse kindlakstegemisel, samas ei ole tehtud ka ettepanekut senise käsitluse muutmiseks. Rasket juhtimisviga on lähteülesannete projektis käsitletud vaid seoses ärikeelu temaatikaga.
6. Kohtu roll pankrotimenetluses – projekti p 7.1.2., lk 85 jj on avaldatud seni kehtinud põhimõtte, et pankrotiseaduse kehtestamisel lähtuti põhimõttest, et kohtule jääks pankrotimenetluses võimalikult väike koormus. Samas on jäetud hindamata kohtutele tegelikult langev koormus. Näiteks ei osale pankrotiasja menetlev kohtunik nõuete kaitsmise protsessis, kuid kohtule nõuete tunnustamiseks esitatavate hagide arv on

märkimisväärne. Praktika näitab, et arvestatav osa nõuete tunnustamise hagidest laheneb kompromissiga vms, mis annab alust arvata, et läbi tuleb viia täiendav analüüs kohtu rollist nõuete kaitsmise protsessis, et välja selgitada, kas kohtu koormus nõuete kaitsmise hagide läbivaatamisel langeks juhul, kui pankrotimenetluse üle järelevalvet teostav kohtunik osaleks nõuete kaitsmise koosolekul ja võiks seal lahendada lihtsamad vaidlused nõuete üle.

7. Lähteprojekti punktis 7.1.2. – rollide jaotus, alapunktis b, lk 87 jj, on analüüsitud vajadust anda pankrotihalduri nimetamine sõltumatu organi pädevusse. Nimetatud teema on ka varem päevakorda tõusetunud. Ühelt poolt vabastab selline kord kohtuniku pankrotihalduri valikuga seotud probleemidest, teisalt aga toob see kaasa selle, et mõni pankrotihaldur saab järjekorra järgi valides vaid rahatuid menetlusi. Siiani on kohus sellist olukorda ise tasakaalustanud.

Põhiprobleemiks kohtuväliselt pankrotihalduri nimetamisel on pankrotihaldurite erinev kvalifikatsioon. Seni on kohtunikud ise otsustanud pankrotihalduri sobiva kvalifikatsiooni üle ja välistanud mõnede nimekirjas olevate pankrotihaldurite kasutamise. Seega peab juhul, kui otsustatakse sõltumatu organi poolt pankrotihalduri nimetamine, sellele eelnema kõigi pankrotihaldurina tegutseda soovivate isikute (s.h advokaadid) teadmiste põhjalik kontroll, millest lähtuvalt otsustatakse nende sobivus tegutseda pankrotihaldurina. Vastasel juhul suureneb kohtu töökoormus sellega, et kohus peab hakkama põhjendama seda, miks ta konkreetsetes asjas sõltumatu organi poolt nimetatud pankrotihalduriga koostööd teha ei soovi (s.t pole rahul pankrotihalduri kutseoskustega või puudub usaldus tema vastu).

Eraldi küsimus on ka halduri poolne konkreetse valdkonna tundmine, mille tõttu ühes valdkonnas tunnustatud pankrotihaldur ei ole võimeline teises valdkonnas nõuetekohaselt pankrotimenetlust läbi viima. Selline otsustus tuleb kohtul vormistada motiveeritud määrusega, mis on tõenäoliselt edasikaevatav. Edasikaebamise korral aga hakkab pankrotimenetlus venima kaebuse lahendamise tõttu, mis võib oluliselt näiteks võlausaldajate huve kahjustada (näiteks vara vähenemise tõttu).

8. Lähteprojekti punktis 7.1.2. Rollide jaotus, alapunktis b halduri nimetamine ja vabastamine, lk 87 jj, ei ole käsitletud n.n väiksemate võlausaldajate võimalust esitada kaebus halduri tegevuse peale. Käesoleval ajal kehtiv pankrotiseaduse redaktsioon piirab üksikul võlausaldajal pankrotihalduri tegevuse peale kaebuse esitamise võimalusi ja sellisel juhul jääb kaitseta üksik võlausaldaja, kelle õiguseid on rikutud.
9. Samuti tuleks analüüsida võlausaldajate kaebeõigust häälte määramise protsessis, näiteks juhul, kui võlausaldajale pole nõuete kaitsmise koosolekul tehtud häälte määramise määruse peale edasikaebamise võimalust antud ja samas ei saa ta ka kaevata võlausaldajate esimese üldkoosoleku (häälte määramise koosoleku) otsuse peale. (v.t Riigikohtu lahendid 3-2-1-27-15, 3-2-1-59-15).
10. Lähteprojekti punktis 7.1.3. on lk 91 leitud, et ajutise halduri puhul puudub regulatsioon selle kohta, et haldur võib esitada menetlusabi taotluse, mistõttu on ilmselt põhjendatud, et sellises olukorras ei ole võimalik taotleda ajutise halduri tasu ja kulude hüvitamiseks kohtult menetlusabi andmist. Toodud seisukohast tulenevalt jääb ebaselgeks, kas seisukoha kirjutamisel ei ole arvestatud PankrS § 23 lg 4 sätestatuga või on teksti sõnastus mitmeti mõistetav. PankrS § 23 lg 4 sätestab, et kui võlgniku avalduse alusel alustatud menetlus lõpetatakse raugemisega pankrotti välja kuulutamata ja võlgniku varast ei jätku vajalikeks väljamakseteks, mõistab kohus ajutise halduri tasu ja hüvitatavad kulutused välja võlgnikult, kuid võib määrata nende hüvitamise riigi

vahenditest. Riigi vahenditest ei hüvitata ajutise halduri tasu ja kulutusi suuremas summas kui 397 eurot (sealhulgas seaduses ettenähtud maksud, välja arvatud käibemaks). Eeltoodust tuleneb, et juhul, kui asuda seisukohale, et võlgniku avalduse alusel alustatud pankrotimenetluse raugemisel ei ole ajutisel halduril võimalik taotleda menetlusabi, siis tuleks see PankrS § 23 lg 4 selgelt sätestada ja määratleda, kes on õigustatud isikuks menetlusabi taotlemisel. Juhul, kui selleks isikuks on võlgnik, võib juhtuda, et võlgnik on passiivne ja ise menetlusabi taotlust ei esita ja sellisel juhul jääb ajutine haldur tasuta, kuigi seadus võimaldab riigi vahenditest 397 eurot hüvitada.

Lähteprojekti punkt 7.1.3. käsitleb muu hulgas ka pankrotihalduri tasu maksustamist. Halduri tasu maksustamist käsitlevate sätete (PankrS § 23 lg 3 teine lause, § 65 lg 1¹) muutmise järgselt eelistab enamus pankrotihaldureid tasu maksustamist käibemaksuga. Juhul, kui ajutise pankrotihalduri tasu makstakse välja riigi vahenditest, makstakse see välja kohtu majanduskuludest. Hindamata on pankrotihalduri tasu maksustamise mõju riigi vahenditest hüvitamisel. Samuti ei ole määratletud riigi arvelt hüvitamisele kuuluva ajutiste pankrotihaldurite tasu kogusumma ülemmäär. Seetõttu on käesoleval ajal aktuaalseks probleemiks riigi arvelt hüvitatavate ajutiste pankrotihaldurite tasu suurus, mis makstakse välja kohtute majanduskuludest. Kuna väljamaksmisele kuuluvate summade ülemmäär on piiritlemata, siis on see muutunud kohtutele koormavaks ja seetõttu on kohtutel keeruline tasuda kohtu enda majandamiskulude eest. Projekti lk 64 nähtub, et leitud on, et riigi vahenditest hüvitatav 397 eurot + käibemaks ei ole alati piisav ja summa suuruseks võiks olla 960 eurot.

11. Tagasivõitmine lähteülesande projekti punkt 9.1.3. – analüüsida tuleks tagasivõitmise tähtaja aegumise peatumise võimalusi. Näiteks on mitmetes pärandvara pankrotiasjades selgunud, et pankrotiavaldus on esitatud nii hilja (enam kui viis aastat peale isiku surma), et kõik tagasivõitmisnõuete esitamise tähtaeg on möödunud. TsÜS § 166 reguleerib aegumise peatumist pärandvarasse kuuluva või pärandvara vastu suunatud nõuete puhul. Seega selleks, et välistada olukorda, kus võlausaldaja nõue pole aegunud Tulenevalt TsÜS § 166, kuid tagasivõitmistähtajad on aegunud ja seetõttu pole võimalik võlausaldaja nõuet rahuldada, tuleks kaaluda pärandvara pankrotimenetluses tagasivõitmistähtaegade peatamist sarnaselt TsÜS § 166 sätestatuga.
12. Pankrotimenetlusega seotud väljamaksed ja nõuete rahuldamisjärgud p 11.1.3. käsitletakse muu hulgas ka pankrotimenetlusega seotud kohtumenetluse kulusid all ei ole käsitletud menetluskulude kandmise erisusi juhul, kui pankrotivõlgnik esitab pankrotimenetluses kaebuse ja kas selle rahuldamise korral tuleb menetluskulud hüvitada pankrotivarast või jäävad need kaebuse esitanud isiku (pankrotivõlgniku) kanda. Praktika on näidanud, et sellised võlgniku menetluskulud võivad olla märkimisväärsed ja ületada oluliselt kogu pankrotivara suurust. Samuti tuleks analüüsida seda, kas ja millal tuleb menetluskulud välja mõista pankrotihaldurilt ning seda, millises menetlusetapis seda teha (kas kohe peale vastava nõude esitamist või jaotusettepaneku või lõpparuande kinnitamisel kohtu poolt).
13. Saneerimisseaduse revisjoni osas tuleks analüüsida SanS § 13 lg 3 tulenevat olukorda, kus kohtul on 2 nädala jooksul kohustust otsustada võlausaldaja põhi- ja kõrvalnõude suurus ja tagatise olemasolu. Probleemaatiline on olukord juhul, kui menetluses on suur arv võlausaldajaid, kes ei ole nõustunud saneerimise nõustaja poolt määratud nõude suurusega. Samuti tuleb arvestada asjaoluga, et SanS § 13 lg 5 kohaselt on nõuete suuruse ja tagatise kohta tehtav määrus edasikaevatav. Riigikohus on asunud ühesele seisukohale, et seaduses ettenähtud tähtaega saneerimiskava kinnitamiseks ei saa

pikendada, kuid arvestatud ei ole olukorraga, kus kohus ei pruugi võlausaldajate suure arvu, vaidluste keerulisuse ja muude tööülesannete tõttu jõuda 2 nädala jooksul nende nõuete suuruseid kindlaks määrata või on määrus edasi kaevatud. Reaalne ei ole see, et ka edasikaebuse läbivaatamine toimuks ettenähtud 2 nädala jooksul. Kuna toodud olukorras ei ole võimalik koostada saneerimiskava seaduses ettenähtud tähtaja jooksul, tuleks sellisele olukorrale leida lahendus, sest pelgalt vaidlus võlausaldaja nõude suuruse üle ei saa olla põhjuseks, mis saneerimiskava ei ole võimalik koostada ja vastu võtta seaduses ette nähtud tähtaja jooksul ja seetõttu tuleb saneerimismenetlus lõpetada.

14. Lisan oma tagasisidele Justiitsministeeriumi moodustatud maksejõuetuse ja tsiviiltäitemenetluse ekspertnõukogu 2009.a ettepanekud saneerimisseaduse muutmiseks. Nimetatud muudatusettepanek on Justiitsministeeriumile edastatud, kuid lähteülesannete projektist ei nähtu, et seda oleks arvestatud lähteülesannete koostamisel.

M. Varusk

29.02.2016